

Suggested Citation: Senir, G. (2021), "Covid-19 Salgınında İnsani Yardım Lojistiğinin ve Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi", *Fiscaoeconomia*, 5(1), 296-308.

Covid-19 Salgınında İnsani Yardım Lojistiğinin ve Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi

The Importance of Humanitarian Aid Logistics And Supply Chain Management in the Covid-19 Epidemic

Gül SENİR¹

Abstract

Disasters, migration, epidemics such as Covid-19 and similar humanitarian crises across the world increase the need for aid activities. The devastating effect of disasters and global crises on people is increasing the importance of efforts to improve logistics activities before and after disasters day by day. Especially in recent years, with the importance of effective management of humanitarian logistics, the interest of national and international aid organizations on the subject has increased, while the number of academic studies has also increased rapidly. Considering the extent and impact of the damage caused by disasters both in the world and in our country, it is understood how important the work to be done in the field of humanitarian logistics and supply chain management. The aim of this study Covid-19 epidemic is to give information about the location of disaster classification and with the countries that sent aid in the process of Turkey's Covid-19 outbreak together with a description of the importance of humanitarian logistics operations and supply chain management of epidemic disasters during the period.

Article History:

Date submitted:

11.11.2020

Date accepted:

23.11.2020

Jel Codes:

H84, L91, R41

Keywords:

Covid-19,
Humanitarian
Logistics, Supply
Chain

¹ Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, gul.senir@ohu.edu.tr, ORCID: [0000-0001-5454-2321](https://orcid.org/0000-0001-5454-2321)

Öz

Dünya genelinde karşılaşılan afet, göç, Covid-19 gibi salgın ve benzeri insani krizler yardım faaliyetlerine duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Yaşanan afet ve küresel krizlerin insanlar üzerindeki yıkıcı etkisi, afet öncesinde ve sonrasında lojistik faaliyetlerin iyileştirilmesi ile ilgili çalışmaların önemini gün geçtikçe artırmaktadır. Özellikle son yıllarda, insani yardım lojistiğinin etkili bir şekilde yönetiminin önemi ile birlikte ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarının konuya ilgisi artarken aynı zamanda akademik çalışmaların sayısı da hızla artış göstermektedir. Hem dünyada hem de ülkemizde oluşan afetlerin insanlara verdiği zararın boyutu ve etkisi düşünüldüğünde, insani yardım lojistiği ve tedarik zinciri yönetimi alanında yapılacak çalışmaların ne derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın amacı Covid-19 salgınının afet sınıflandırmalarındaki yerini ve insani yardım lojistiği faaliyetleri ile tedarik zinciri yönetiminin salgın afeti dönemlerinde önemini açıklanmasıyla birlikte Türkiye'nin Covid-19 salgını sürecinde yardım gönderdiği ülkelerle ilgili bilgilerin verilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, İnsani Yardım Lojistiği, Tedarik Zinciri.

1. Giriş

2019 yılı aralık ayında ilk olarak Çin-Wuhan'da görülen yeni tip koronavirüs (Covid-19), kısa süre içinde dünya genelinde yayılarak tüm insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir. Virüsün hızlı bir şekilde yayılmasıyla Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), önce "kamu sağlığı acil durumu", 11 Mart 2020 tarihinde "pandemi" ilan ederek alarm düzeyini en üst noktaya çıkarmıştır. İnsanlık tarihinin İspanyol gribi sonrasında gördüğü en büyük pandemi olan Covid-19 salgını, birçok alanda etkileri uzun yıllar görülebilecek bir dönüşüme sebep olma potansiyeli taşımaktadır. Salgının evrensel bir nitelik kazanmasıyla sağlık sektöründen tedarik zincirlerine, ekonomiden sosyal ilişkilere kadar birçok noktada hayatın her alanını etkilemesi kaçınılmaz olmaktadır. Dünya genelinde karşılaşılan Covid-19 gibi salgın afeti benzeri olaylar yardım faaliyetlerine duyulan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Geline noktada ülkelerin bütçelerinden sağlık ve acil durum planlamalarına ayrılan payları artırması kaçınılmaz görünmektedir.

İnsani krizlere müdahalelerde doğru miktarda, doğru malzemelerle, doğru zamanda ve doğru yerde olmak görevli kuruluşların dikkat etmeleri gereken en önemli noktadır. Yardım malzemelerinin doğru yere ve zamanında ulaştırılabilmesi için yapılan etkin talep, tedarik ve lojistik planlama oldukça önem kazanmaktadır. Lojistik faaliyetler insani yardım operasyonlarına ve afetlere müdahale durumlarında oldukça önemlidir.

Çalışmada Covid-19 salgınının afet sınıflandırmalarındaki yerinin ve Covid-19 salgınında insani yardım lojistiği ile tedarik zinciri yönetiminin önemini açıklanmasıyla birlikte Türkiye'nin Covid-19 salgını sürecinde yardım gönderdiği ülkelerle ilgili bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır.

Literatürde insani yardım lojistiği ile ilgili çok sayıda ve farklı çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak Covid-19 salgını ve insani yardım lojistiği kapsamında yapılan sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Örneğin Nemteanu ve Dabija (2020) Covid-19 salgınıyla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının rol ve sorumluluklarının altını çizmek, Kaynak Bağımlılığı Teorisine dayanarak Romanya'daki sivil toplum kuruluşları tarafından kullanılan en iyi uygulamaları belirlemek ve Romanya'daki kamu tıbbi sistemini desteklemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Nacoti vd. (2020) Covid-19 salgınının insani bir kriz olduğunu vurgulamayı, bu insani krizle mücadelede sosyal bilimciler, epidemiyologlar, lojistik uzmanları, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları

gibi birçok farklı meslek grubuyla birlikte, insani yardım kuruluşlarına da ihtiyaç olduğunu vurgulamayı amaçlamıştır.

Türkiye’de de 11 Mart 2020’de ilk Covid-19 vakasının görülmesinin ardından konuyla ilgili farkındalık artmış ve literatürde yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Ancak Covid-19 salgınında insani yardım lojistiğinin ve tedarik zinciri yönetiminin önemiyle birlikte özellikle Covid-19 salgını sürecinde Türkiye’nin yardım gönderdiği ülkelerle ilgili bilgilerin yer aldığı kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Beş ana bölümden oluşan çalışmada girişten sonraki bölümde Covid-19 salgınının afet sınıflandırmalarındaki yeri ve Covid-19 salgınında insani yardım lojistiğinin önemi, üçüncü bölümde ise Covid-19 salgınında tedarik zinciri yönetiminin önemi değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye’nin Covid-19 salgını sürecinde yardım gönderdiği ülkelerle ilgili bilgilerin verilmesi sonrasında sonuç bölümü ile de çalışma tamamlanmıştır.

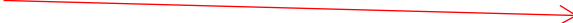
2. Covid-19 Salgınının Afet Sınıflandırmalarındaki Yeri ve Covid-19 Salgınında İnsani Yardım Lojistiğinin Önemi

Her yıl doğal afetlerden etkilenen yaklaşık 200 milyon insan olduğu bildirilmektedir (Daud vd., 2016). Afetler büyük miktarlarda yiyecek, içecek, ilaç, çadır vs. gibi kaynak ihtiyacı doğurmakta ve aynı zamanda bu ihtiyaçların dağıtımının sağlanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçların afetten etkilenen insanlara zamanında ulaştırılması, planlanma, yönetim ve kontrol süreçlerinin doğru bir şekilde planlanması ile mümkün olmaktadır (Işık vd., 2012: 83).

Öncelikle insan sağlığı olmak üzere birçok alanda uzun süreli ve geniş boyutlarda etkiye ulaşabilen salgınlar, pek çok farklı özelliğinden dolayı diğer doğal afetlerden farklılaşmaktadır. Bir salgının yol açtığı zarar nükleer bombaların yol açtığı zarardan bile daha yıkıcı olabilmektedir (Larson ve Nigmatulina, 2010: 3). Dünya genelinde görülen Covid-19 salgınının afet sınıflandırmaları ve oluşum hızlarında hangi grupta yer alacağı, doğal yollarla mı oluştuğu yoksa laboratuvar ortamında mı oluşturulduğu henüz kesin olarak bilinmemektedir.

Afet sınıflandırmaları ve oluşum hızları Şekil 1’de verilmektedir. Afetler; doğal ve ani olan (deprem, hortum, kasırga), doğal ve yavaş gelişen (kıtık, kuraklık, açlık), insan kaynaklı ve ani olan (terör saldırıları, kimyasal sızıntı); insan kaynaklı ve yavaş gelişen (politik kriz, mülteci krizi) şeklinde sınıflandırılmıştır.

Şekil 1: Afet Sınıflandırmaları ve Oluşum Hızları

		Afet Sınıflandırmaları			
		Afetler	Yıkıcı Eylemler	Salgınlar	Krizler
Afet Özellikleri	Afet Nedeni	Doğal	İnsan kaynaklı	Doğal	İnsan kaynaklı
	Afetin Tahmin Edilebilirlik ve Oluşma Hızı	Ani olan	Ani olan	Yavaş gelişen	Yavaş gelişen
		 Lojistik Çaba (En fazladan en aza)			

Kaynak: Cozzolino, 2012: 7.

Afetten etkilenen bölgelerde oluşan büyük talepleri karşılamak için çeşitli modeller kullanılmaktadır ve insani yardım lojistiği de bu modellerden biridir (Kasap vd., 2015: 450). İnsani yardım lojistiği, kısaca insani krizlere müdahalelerde kullanılan lojistik sürecidir (Daud vd.,2016). İnsani yardım lojistiği, afet sonrasında afetzedelerin kullanımları için yiyecek ve malzemelerin depolardan afet alanına ulaştırılmasının yanında bilgi akışının da sağlanması için yapılan planlama, uygulama ve kontrol süreçlerinin birleşimidir (Arslan ve Ertem, 2015: 275).

Uluslararası Kızılhaç (International Federation of Red Cross) ve Kızılay Federasyonu'nun (Red Crescent) IFRC Raporu, yaşam için zaruri olan malzemelerin tedarik edilip, dağıtılması ile bu malzemelerin doğru zamanda ve doğru yerde bulundurulmasını insani yardım lojistiğinin amacı olarak belirtmektedir (IFRC Raporu, 2000). İnsani yardım lojistiği faaliyetlerinin sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi, afet öncesinde veya sonrasında oluşan zararların minimum düzeye indirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu faaliyetlerin eşgüdümlü bir biçimde yürütülerek koordinasyonunun sağlanması, hem doğru yerde hem de doğru zamanda olma koşulunun en kritik noktasıdır (Börühan vd., 2012).

İnsani yardım lojistiğinde "doğru maliyet" şartı söz konusu olmamakta, insani yardım lojistiği (Tanyaş vd., 2013) para ve maliyet gözetmemesi açısından kar amacı güden işletme lojistiğinden farklılaşmaktadır (Ersoy vd., 2016: 102). İnsani yardım lojistiğinde tıbbi malzemeler, su, gıda ve barınma gibi ihtiyaçların karşılanarak insani desteğin sağlanması amaçlanır (Daud vd.,2016).

Afetlerden bazıları yüksek lojistik maliyet gerektirirken bazıları da birbiriyle bağlantılı olabilmektedir. Örneğin deprem sonrası veba gibi salgın hastalıklar yaşanabilmektedir. Bu nedenle lojistik destek sağlanırken afet türlerinin de dikkate alınması gerektiği önerilmektedir (Daud vd.,2016). Afetlerin türü, şiddeti ve etkilerinin farklı olmasından dolayı insani yardım lojistiğinin olay bazlı ve dinamik olması gerekmektedir (Önsüz ve Atalay, 2015: 1).

2013 yılında uluslararası insani müdahalelere toplam 22 milyar ABD doları harcanmıştır. Lojistik maliyetler toplam maliyetin %60-80'ini oluşturmaktadır (Jahre vd.,2015). Genel olarak bu %80'lik oranının %65'ini malzeme ve ekipman tedariki, %15'ini ise taşıma ve depolama masrafları oluşturmaktadır (Köseoğlu, 2011: 2). İnsani yardım lojistiği en maliyetli faaliyet olduğu gerekçesiyle ihmal edilmemelidir; aksine insani yardım lojistiği ile ilgili daha özenli ve organize çalışmalar yürütülmelidir. İnsani krizlerde lojistik, afete hazırlıklı olma ve müdahale, tedarik ile dağıtım arasında bir köprü görevi gördüğü için tüm seferberlik faaliyetlerinin merkezidir (Daud vd.,2016).

Hem dünyada hem de ülkemizde meydana gelen afetlerin insanlara verdiği zararın boyutu ve etkisi düşünüldüğünde, insani yardım lojistiği alanında yapılacak çalışmaların ne derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yaşanan afet ve küresel krizlerin insanlar üzerinde yarattığı olumsuz etki, afet öncesinde ve sonrasında lojistik faaliyetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili yapılan çalışmaların önemini günden güne artırmaktadır.

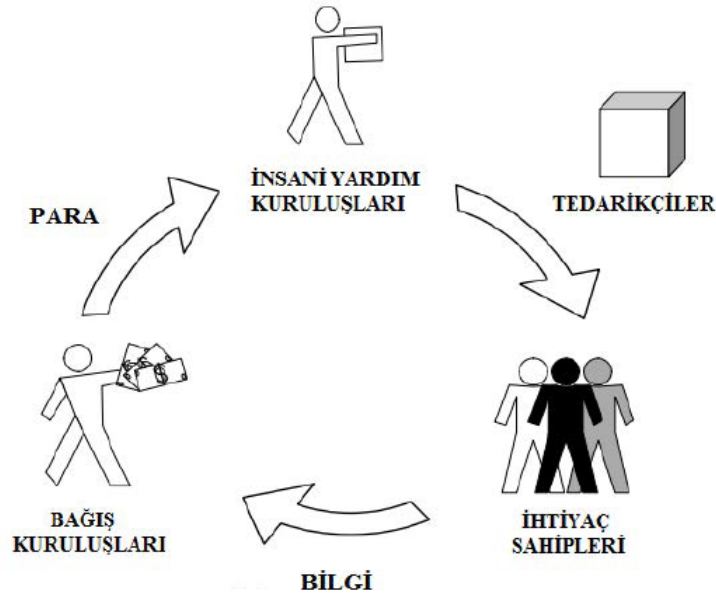
3. Covid-19 Salgınında Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi

Tedarik zinciri yönetimi, daha düşük maliyetlerle daha yüksek katma değer sağlayabilmek amacıyla tedarikçiler ve müşteriler arasındaki süreçlerin yönetilmesi olarak tanımlanabilir (Görçün, 2010: 2). Afetlerde tedarik zincirinin yönetimi, yardımların ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaştırılabilmesi için en kritik durumlardan biridir. Covid-19 salgını ile tedarik zincirlerinde de önemli kesintiler yaşanmış ve tedarik zincirlerinin verimli çalışmadığı ortaya

çıkış, tedarik zincirlerinin açıkları daha görünür hale gelmiştir (Senir ve Büyükkeklik, 2020). Karantina uygulamaları ile bireylerin işlerine gidememeleri ve hammadde sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı arzda bozulmalar; tüketici seçimlerinin değişmesi nedeniyle de talepte bozulmalar yaşanmıştır. Özellikle ilaç, maske ve solunum cihazları gibi salgın döneminde oldukça gerekli olan tıbbi malzeme ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli sıkıntıların olduğu gözlenmiştir. ABD’de hastanelerde maskelerin bulunamaması ve solunum cihazı eksikliğine bağlı olarak da insanların hayatını kaybettiği haberleri medyada yer almıştır (Sarı, 2020). Bu durum tedarik zincirlerinin salgınlara karşı hazırlıksız olduğunu ve bu süreci yönetemediğini göstermiştir

Salgınlar, gerçekleşme ihtimalinin düşük olmasına karşılık, etkisi ve yayılma hızı nedeniyle milyonlarca insana ulaşabilmesine bağlı olarak, tedarik zincirlerinin doğru yönetilmesini zorunlu kılmaktadır (Karlı ve Tanyaş, 2019). Covid-19 salgını küreselleşen dünyada tedarik zincirlerinin önemini ve güvenilir tedarik zincirlerine duyulan ihtiyacın fark edilmesini sağlamıştır. Salgın zamanında gıda, sağlık, temizlik gibi birçok ana tüketim ürünlerine kolayca ve hızlıca ulaşılabilmesi için tüm tedarik zinciri operasyonlarının kusursuz işleminin gerekliliği anlaşılmıştır. Salgın gibi afet durumlarında afetzedelere temel yardım malzemelerinin en hızlı biçimde ulaştırılması için tedarik zinciri sürecinin en iyi şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda afet tedarik zinciri yönetim süreci temel yardım malzemelerinin tedarik edilmesi ile başlayıp tedarik zincirinde yer alan (sivil toplum örgütleri, hükümetler, bağış kuruluşları vb.) her bir kuruluşun koordinasyonu ve yardımıyla, lojistik ve tedarik zinciri yönetimi prensipleri kapsamında iyi planlanmış lojistik operasyonların gerçekleştirilmesiyle sonlandırılır (Oloruntoba ve Gray, 2006: 116). Şekil 2’de afet yönetiminde tedarik zinciri verilmektedir. Süreç temel yardım malzemelerinin tedarik edilmesiyle başlayıp, kuruluşların yardımları aracılığıyla ihtiyaç sahibi afetzedelere ulaştırılmasıyla son bulmaktadır.

Şekil 2: Afet Yönetiminde Tedarik Zinciri

Kaynak: Howden, 2009: 4.

Afet yönetiminde tedarik zinciri birçok kurumun, organizasyonun, kişinin ve hükümetin işbirliğini gerektirmektedir. Herhangi bir olağanüstü durumda ev sahibi, komşu ve diğer ülke

hükümetleri afet sonrasında kaynakları organize ederek insani yardım lojistik sürecini harekete geçirmektedir. Afet yardımlarına diğer ülkelerin katılımında, ev sahibi ülkenin vereceği izinler büyük önem arz etmekte; ev sahibi ülke hükümetinin izni olmadan ulusal yardım kuruluşları ve ordu haricinde diğer kurum ve kuruluşlar afet durumunda yardımda bulunamamaktadır. Ev sahibi ülkenin komşu ülkelerle veya uluslararası toplumla ilişkilerine bağlı olarak, diğer ülkeler kısıtlama veya engellerle karşılaşabilmektedir.

İnsani yardım operasyonlarına insaniyet, ayrımcılık yapmama, tarafsızlık ve bağımsızlık gibi temel prensipler rehberlik etmektedir. İnsani yardım, insaniyet prensibine göre nerede olursa olsun insan hayatı kurtarma ve çekilen acıları hafifletme, ayrımcılık yapmama prensibine göre yardımın ırk, din, grup ayrımı yapmadan sadece ihtiyacın karşılanması, tarafsızlık prensibine göre grupların hiçbirine avantaj sağlamama, bağımsızlık prensibine göre ise insani yardımın uygulandığı alanlarda her türlü politik, ekonomik ve askeri hedeflere hizmet etmeme amacı gütmelidir (Stockholm Toplantısı Bildirisi, 2003).

4. Türkiye'nin Covid-19 Salgını Sürecinde Yardım Gönderdiği Ülkeler

Eşi görülmemiş seyahat yasakları, karantina uygulamaları, tedarik zinciri kesintileri ve işten çıkarmalar ile Covid-19 salgını, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en önemli küresel tehditlerden biri olduğunu kanıtlamıştır. Bu doğrultuda hükümetler Covid-19 salgınının öncelikle binlerce ölüme neden olarak insani bir kriz yarattığını ve küresel bir tehdit olduğunu kabul etmelidir (Jola Sanchez, 2020).

Yaşanan Covid-19 salgını, tüm dünyadaki sağlık hizmetlerinin gözden geçirilmesi gerektiğini ve birçok küresel eksikliği ortaya çıkarmıştır. Virüsün hızlı yayılmasının temel nedenlerinden biri günümüz dünyasının birbirine bağlı doğası olarak belirtilebilir. 2020'de 50 ülkede 168 milyondan fazla insanın, insani yardıma ihtiyaç duyacağı tahmin edilmektedir (Poole vd., 2020). Önceki pandemilerde görülen ölüm oranları, gelişmekte olan ülkelerin en fazla risk altında olduğunu göstermektedir (Jahre vd.,2015). Kalabalık konutlar, yetersiz beslenme, yetersiz su, sanitasyon ve hijyen araçları nedeniyle Covid-19 salgınının etkilerini azaltmak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha zor olmaktadır (Poole vd., 2020). Dünyadaki tedarik zinciri kesintileri, hastalığı kontrol altına almak ve mağdurları tedavi etmek için stratejik öneme sahip malzemelerin yeterli şekilde stoklanmasını engellemektedir (Jola Sanchez, 2020). Bu kapsamda gelişmiş ülkelerin, yerli üretimin önemini gözden geçirmesi, daha az gelişmiş ülkeleri desteklemesi, en iyi uygulamaları ve bilgileri paylaşması gereklilik haline gelmiştir (Jahre vd., 2015).

Örneğin salgının başladığı yer olan Çin, salgını atlattıktan sonra İtalya'ya doktor göndermiştir. Yine Çin Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri, Almanya, Fransa, İngiltere, Japonya, Katar, Azerbaycan, Rusya ve İran'a tıbbi malzeme ve nakdi yardımlarda bulunmuştur. Türkiye'de bu süreçte birçok ülkeye gönderdiği yardımlarla destek olmaktadır. Genellikle tulum, N95 maske, cerrahi maske, siperlik ve koruyucu gözlük gibi koruyucu malzemeler, eldiven, antiseptik ve test kitlerinden oluşan Türkiye'den gönderilen tıbbi malzemelerin içerik ve miktarları, ülkelere göre değişebilmektedir. Birçok ülkede de gönderilen en yaygın yardım türü erzak dağıtımı olarak ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Covid-19 salgını sürecinde, Yemen'deki sağlık çalışanlarına eğitim, Endonezya'daki cami temizleme ve ilaçlama, Romanya'daki sağlık ocağı yenilemesi, Sudan'daki 3D yazıcı bağıışı ve Gazze'ye hastane hibe edilmesi, Türkiye'nin hizmet yardımları kapsamında sayılabilir.

Yardımlar Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, TİKA, Sağlık Bakanlığı, Kızılay, Milli Savunma Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı gibi birçok farklı kurumun aracılığıyla koordine edilerek ulaştırılmaktadır. Her kurumun gönderdiği yardımlar ile ilgili ayrıntılı ve şeffaf bilgiye ulaşmak şu an için pek mümkün olmamakta, fakat yardımı alan bazı tarafların sosyal medya paylaşımları ve Türkiye'deki çeşitli kurumların açıklamaları ile bu yardımların kapsamı ve değeri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Türkiye'nin Covid-19 salgını sürecinde yardım gönderdiği ülkeler Şekil 3'de verilmektedir. Şekilde Türkiye'nin yardım gönderdiği ülkeler NATO aracılığıyla yardım gönderilen ülkeler ve diğer ülkeler olarak iki grupta verilmektedir.

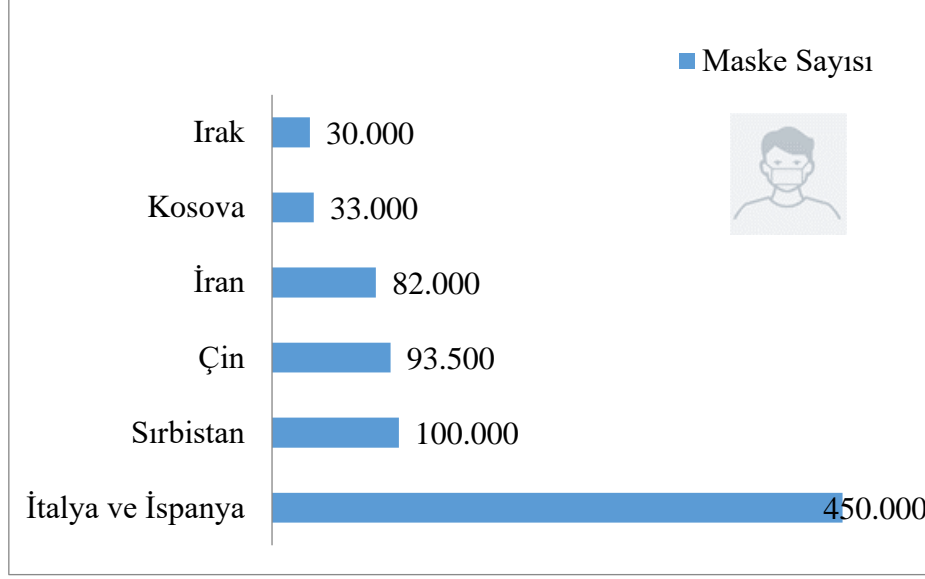
Şekil 3: Türkiye'nin Covid-19 Salgını Sürecinde Yardım Gönderdiği Ülkeler

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı, TİKA, Kızılay, T.C. Milli Savunma Bakanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, NATO, Erişim Tarihi, 17.14.2020.

Mayıs ayının son haftası itibariyle 55'den fazla ülkeye yardım gönderildiği haberleri basında geniş yer bulmuştur. Şekil 4'te Türkiye'nin maske yardımı yaptığı ülkelerden bazıları ve gönderdiği maske sayıları hakkında bilgiler yer almaktadır. Özellikle basında yer alan haberler kapsamında ülkelerle ilgili detaylı bilgiler verilmektedir. Türkiye'nin yardım gönderdiği ülkeler hakkında bilgiler NATO müttefiki ülkeler, balkan ülkeleri, doğu komşusu ülkeler ve diğer ülkeler olarak gruplandırılarak verilmektedir.

Şekil 4: Türkiye'nin Maske Yardımı Yaptığı Ülkeler

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı, TİKA, Kızılay, T.C. Milli Savunma Bakanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, NATO, Erişim Tarihi, 17.04.2020.

4.1. NATO Müttefiki Ülkeler

Türkiye'nin yardım gönderdiği NATO müttefiki ülkeler arasında İspanya, İtalya, Birleşik Krallık ve ABD yer almaktadır.

- **İspanya ve İtalya**

Milli Savunma Bakanlığı 31 Mart'taki açıklamasında, korona virüsten en fazla etkilenen ülkelerden olan İtalya ve beraberinde İspanya'ya sağlık ekipmanı gönderildiğini; NATO ise yaptığı açıklamada Türkiye'nin, İtalya ve İspanya'ya 450 bin adet maske gönderdiğini açıklamıştır. Bunun dışında özel izinle İspanya'ya ihracatı yasaklanan 116 adet solunum cihazı da satılmıştır.

- **Birleşik Krallık**

Birleşik Krallık'a 250 bin adet kişisel koruyucu ekipman 10 Nisan'da gönderilmiştir.

- **ABD**

28 Nisan'da ABD'ye askeri uçakla yardım malzemesi gönderildiği ve malzemeler arasında 500 bin maske, 4 bin tulum, 2.000 litre (528 galon) dezenfektan, 1.500 gözlük, 400 N95 maske ve 500 yüz siperi olduğu bildirilmiştir.

4.2. Balkan Ülkeleri

Türkiye'nin yardım gönderdiği Balkan ülkeleri arasında Kuzey Makedonya, Karadağ, Kosova, Bosna Hersek ve Sırbistan yer almaktadır.

- **Kuzey Makedonya, Karadağ ve Kosova**

Senir, G. (2021), "Covid-19 Salgınında İnsani Yardım Lojistiğinin ve Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi", *Fiscaeconomia*, 5(1), 296-308.

Balkan ülkelerinden Kuzey Makedonya, Karadağ ve Kosova'ya 8 Nisan'da tıbbi yardım malzemeleri ulaştırılmıştır. 50 bin adet maske, 1.000 adet tulum ve 1.000 adet Covid-19 testi içeren yardım malzemeleri Kuzey Makedonya'ya; 63 bin adet tıbbi malzeme içinde 33.000 maske ise Kosova'ya gönderilmiştir.

- **Bosna Hersek**

Tıbbi yardımları taşıyan askeri kargo uçağı Bosna Hersek'e 8 Nisan'da ulaşmıştır.

- **Sırbistan**

Sırbistan'a 100 bin maske, tulum ve 1.500 adet hızlı test kitinden oluşan yardım malzemeleri 8 Nisan'da ulaştırılmıştır.

4.3. Doğu Komşusu Ülkeler

Türkiye'nin yardım gönderdiği doğu komşusu ülkeler arasında İran, Irak ve Gürcistan yer almaktadır.

- **İran**

İran, Covid-19 salgınının Çin dışında ilk yayılmaya başladığı ülkelerden biridir ve salgında ağır kayıplar vermiştir. 17 Mart'ta 1.000 test kiti, 4 bin 715 tulum, 2 bin 4 gözlük, 20 bin önlük, 4 bin N95 maske ve 78 bin üç katlı maske gönderilmiştir.

- **Irak**

Salgının belirlendiği ilk gün 20 bin maske Erbil'e ulaştırılmıştır. Bunun dışında 30 bin maske ve 475 koli gıda yardımı gönderilmiştir.

- **Gürcistan**

Gürcistan Kızılhaç Derneği'ne 25 Nisan'da, tıbbi ve saha ekipmanları gönderilmiştir.

4.4. Diğer Ülkeler

Türkiye'nin yardım gönderdiği diğer ülkeler arasında Çin, Kolombiya, Pakistan ve Kazakistan yer almaktadır.

- **Çin**

Türkiye, Çin'in Wuhan kentindeki Türk vatandaşlarını getirmesi için göndermiş olduğu askeri kargo uçağıyla tıbbi malzemeler de gönderdiğini ve tıbbi malzemelerin içerisinde 93 bin 500 adet maske bulunduğunu bildirmiştir.

- **Kolombiya**

Kolombiya'ya gıda paketleriyle birlikte 250 hastane yatağı ve tıbbi malzeme, 26 bin 250 adet test kiti gönderilmiştir.

- **Pakistan**

Pakistan'a iki defa tıbbi yardım malzemesi gönderilmiştir.

- **Kazakistan**

Milli Savunma Bakanlığı, Covid-19 salgını ile mücadelede kullanılacak olan tıbbi yardım malzemelerinin Kazakistan'a gönderildiğini bildirmiştir.

5. Sonuç

Dünya genelinde doğal ya da insan kaynaklı oluşan afetlerin sayısı ve şiddeti son yıllarda günden güne artmaktadır. 2005 yılında Asya Pasifik Tsunami'nin ve Katrina Kasırgası'nın yaşanmasından sonra insani yardım lojistiği alanındaki araştırmalar büyük ilgi görmeye başlamıştır. Bu gibi yaşanan büyük ölçekli olağanüstü durumlarda yiyecek, su, ilaç, çadır vb. gibi gerekli yardım malzemelerinin hızlı bir şekilde ulaştırılmasını amaçlayan insani yardım lojistiğinin önemi giderek artmaktadır. Çalışma, Covid-19 salgınının afet sınıflandırmalarındaki yerini, Covid-19 salgınında insani yardım lojistiğinin ve tedarik zinciri yönetiminin hem dünyada hem de ülkemizde dikkat edilmesi gereken bir alan olarak önemini göstermektedir. Bununla birlikte literatürde, Türkiye'nin Covid-19 salgınında yardım gönderdiği ülkelerle ilgili bilgilerin yer aldığı bir çalışma olmaması da literatüre sunacağı katkı olarak düşünülmektedir.

Küresel olarak Covid-19 salgınından etkilenen 196 ülkenin Ebola, SARS ve Orta Doğu solunum sendromu gibi geçmiş salgın hastalıklar ve pandemilerle ilgili yaşadıkları deneyimler, karşılaşılan zorluklarda neler yapılması gerektiği ile ilgili önemli dersler vermektedir. Pandemilerde, kaynakların çeşitlendirilmemesi, sağlık tesislerinin kapanması ve sağlık çalışanlarının ölüm, hastalık, devamsızlık veya kontrol önlemleri nedeniyle yetersizliği, sağlık sistemlerine ciddi zararlar verebilmektedir. Covid-19 salgınının hızlı bir şekilde küresel olarak yayılması tüm insanlığın sağlığını ve refahımız açısından birbirine bağlı olduğunu öğretmiştir. Pandemilerin ayrımcılık yapmadığı ve bu doğrultuda da sağlık hizmetlerine erişim de ayrımcılık yapılmamasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Covid-19 salgınında, en savunmasız olanı korumak sadece ahlaki bir zorunluluk değil, acil bir halk sağlığı hedefi haline gelmiş; "bir kişinin sağlığı herkesin sağlığıdır" felsefesi önem kazanmıştır (San Lau vd.,2020).

Ülkemizde de insani yardım lojistiği ile ilgili etkili planların oluşturulması gerekmekte, bu planların oluşturulmasında kamu sektörü ile özel sektörün işbirliği önemli olmaktadır. Bu doğrultuda, insani yardım lojistik operasyonlarına katkıda bulunmaları için özel sektördeki işletmelerin lojistik yönetimi alanındaki yetkinlikleri ve kapasiteleri göz önünde bulundurularak kamu sektöründeki kuruluşlar aracılığıyla anlaşmalar yapılmalıdır. Böylece, yardım malzemelerinin organize edilmesi, korunması, sınıflandırması, depolanması, listelenmesi ve gümrük ile koordinasyonunun sağlanması gibi konularda daha etkili sonuçlara ulaşılabilir. Gelecekteki araştırmalar için, özellikle insani yardım lojistiğinde ve genel olarak uluslararası insani yardımda standartların geliştirilmesi ve kullanımı üzerinde daha fazla çalışma yapılması gerektiği önerilmektedir. Bununla birlikte salgın gibi öncelikli olarak insan sağlığını etkileyen olayların, tedarik zincirlerinin doğru olarak yönetilmesini daha da zorunlu kıldığı; özellikle insanların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen sağlık, gıda ve enerji tedarik zincirlerinin salgın zamanında nasıl iyileştirileceği üzerinde çalışılması gerektiği düşünülmektedir.

Salgın sürecinde karşılaşılan tedarik zincirlerindeki kesintiler, tedarik zincirlerinin daha kısa ve esnek olmasının gerekliliğini göstermiştir. Bu kapsamda dünya çapında tedarik zincirleri elektronik ürünlerin solunum cihazlarına, giyim eşyalarının cerrahi eldivenlere, koruyucu kıyafetlere veya maskelere vb. gibi kolayca geçilebilen çapraz ürün üretim sistemleri için esnek tasarımlara ihtiyaç duyacaktır. Covid-19 salgını nedeniyle örneğin, DuPont kimya şirketi Richmond Tesisinde koruyucu elbise üretimini hızlandırmıştır (Sanders, 2020). 2003 yılında ise SARS salgını görüldüğünde Toronto'daki losyon üreticisi bir firma, üretimini losyondan el dezenfektanına dönüştürmüştür. Salgın sonrası süreçte tedarik zincirlerinde yerleşme, kolay

ulaşılabilirlik, esneklik, dinamiklik ve dijitalleşme konularının geliştirilmeye açık noktalar olacağı; tedarik zincirlerinde otomasyon sistemleri ve yapay zekâ yatırımlarının artması, bilgi iletişim teknolojilerinin daha yoğun kullanılmasıyla birlikte teknolojik yeteneklerin artırılmasının da kaçınılmaz olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, salgın sonrası dönemde insani yardım lojistiği ve sağlık tedarik zinciri dışında tersine lojistik konusunun uygulamacılarla birlikte akademisyenler tarafından da çalışılması gereken diğer bir alan olacağı düşünülmektedir. Covid-19 salgını etkisinin uzun bir süre devam edeceği ve gelecekte de dünya genelinde benzer salgınların olabileceği tahmini sonucunda teması azaltmak, bulaşmayı önlemek için yoğun bir şekilde kullanılan tek kullanımlık plastik ürünler nedeniyle artan tıbbi atıklar ve plastiklerin geri kazanımının sağlanması noktasında tersine lojistik gibi konular günümüzden daha önemli hale gelecektir.

Kaynakça

- Arslan, A. Ş., ve Ertem, M. A. (2015). İnsani Yardım Lojistiğinde Konteyner Kullanımında Talep Ağırlıklı Mesafe ve Maliyet Modelleri. IV. Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, Gümüşhane, Türkiye.
- Börühan, G., Ersoy, P., ve Tek, Ö. B. (2012). Afet Yönetiminde Lojistik Planlama ve Kontrol Listesi Yönteminin Önemi. Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi-Konya Üniversitesi.
- Cozzolino, A. (2012), Humanitarian Logistics, Springer Briefs in Business.
- Daud, M. S. M., Hussein, M. Z. S. M., Nasir, M. E., Abdullah, R., Kassim, R., Suliman, M. S. and Salu-Din, M. R. (2016). Humanitarian Logistics and Its Challenges: The Literature Review. *International Journal of Supply Chain Management*, 5(3), 107-110.
- Demirdas, A. (2020). How Turkey Was Able to Send Coronavirus Aid to 55 Countries, <https://nationalinterest.org/blog/middle-east-watch/how-turkey-was-able-send-coronavirus-aid-55-countries-157286>, Erişim Tarihi, 10.07.2020.
- Ersoy, P., Börühan, G. ve Esmer, S. (2016). Afet Lojistiği. Bütünleşik Afet Yönetimi (Ed. Karaman, Z.T. ve Altay, A.). İlkem Ofset ve Dijital Baskı, İzmir.
- Görçün, Ö. F. (2010). Örnek Olay ve Uygulamalarla Tedarik Zinciri Yönetimi, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Howden, M. (2009), How Humanitarian Logistics Information Systems Can Improve. Humanitarian Supply Chains: A View from the Field Proceedings of the 6th International ISCRAM Conference – Gothenburg, Sweden, 1-10.
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H.M., Koç, Gündoğdu, O., Korkmaz, G. ve Ay, A. (2012). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2): 83-84.
- Jahre, M., Ergun, O., and Goentzel, J. (2015). One Size Fits All? Using Standard Global Tools in Humanitarian Logistics. *Procedia Engineering*, 107, 18-26.
- Jola-Sanchez, A. F. (2020). Humanitarian Response to COVID-19: A Discussion of Challenges in Disaster Management for Developing Countries.
- Karlı, H., ve Tanyaş, M. (2019). Pandemi Durumunda Tedarik Zinciri Risk Yönetimine İlişkin Öneriler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 174-190.

Senir, G. (2021), "Covid-19 Salgınında İnsani Yardım Lojistiğinin ve Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi", *Fiscaoeconomia*, 5(1), 296-308.

- Kasap, L. G., Vayvay, Ö., ve Tuzkaya, G. (2015, 21-23 Mayıs 2015). Afet Lojistiği ve Türkiye'deki Uygulamaları: Literatür Araştırması. IV. Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, Gümüşhane.
- Köseoğlu, A.M. (2011). The Lifeblood of Disaster Management: Logistics. Uluslararası Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, İzmir.
- Larson, R. C., and Nigmatulina, K. R. (2010). Engineering Responses to Pandemics. *Studies in Health Technology and Informatics*, 153(August), 311–339.
- Nacoti, M., Ciocca, A., Giupponi, A., Brambillasca, P., Lussana, F., Pisano, M., and Longhi, L. (2020). At the Epicenter of the Covid-19 Pandemic and Humanitarian Crises in Italy: Changing Perspectives on Preparation and Mitigation. *NEJM Catalyst Innovations in Care Delivery*, 1(2).
- Nemțeanu, M. S., and Dabija, D. C. (2020). Best Practices of Nongovernmental Organisations in Combatting Covid-19. *New Trends in Sustainable Business and Consumption*, 626.
- Oloruntoba, R. and Gray, R. (2006). Humanitarian Aid: An Agile Supply Chain. *Supply Chain Management: An International Journal*, 11(2): 115–120.
- Önsüz, M.F. ve Atalay, B. (2015). Afet Lojistiği/Disaster Logistics. *Osmangazi Journal of Medicine*. 37(3).
- Poole, D. N., Escudero, D. J., Gostin, L. O., Leblang, D., and Talbot, E. A. (2020). Responding to the COVID-19 Pandemic in Complex Humanitarian Crises. *International Journal for Equity in Health*, 19(1), 1-2.
- San Lau, L., Samari, G., Moresky, R. T., Casey, S. E., Kachur, S. P., Roberts, L. F., and Zard, M. (2020). COVID-19 in Humanitarian Settings and Lessons Learned from Past Epidemics. *Nature Medicine*, 26(5), 647-648.
- Sanders Nada R. (2020). COVID-19 Supply-Chain Disruption, Treasury &Risk, Erişim: <https://www.treasuryandrisk.com/2020/03/19/covid-19-supply-chain-disruption/?slreturn=20200428142138>.
- Sarı, H. (2020). Yeni Emtia Koruyucu Maske. Erişim Tarihi, 16 Nisan 2020, <https://www.dunya.com/dunya/yeni-emptia-koruyucu-maske-haberi-466260>.
- Senir, G. ve Büyükkeklik, A. (2020). Covid-19 Salgınının Tedarik Zincirlerine ve Lojistik Faaliyetlere Etkileri, Tüba-Küresel Salgınının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği, Ankara, 627-645.
- Tanyaş, M., Günalay, Y., Aksoy, L., ve Küçük, B. (2013). İstanbul İlinde Olası Deprem Sonrası Lojistik Yönetimi Üzerine Bir Çalışma. II. Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, 16-18 Mayıs 2013, Aksaray.
- <https://www.cnnturk.com/dunya/iste-turkiyenin-salgin-boyunca-tibbi-yardim-gonderdigi-ulkeler?page=19>, Erişim Tarihi, 01.07.2020.
- <https://www.dw.com/tr/covid-19-t%C3%BCrkiye-yurtd%C4%B1%C5%9F%C4%B1nda-nereye-nas%C4%B1l-destek-sa%C4%9Fl%C4%B1yor/a-53184552>, Erişim Tarihi 05.06.2020.

*Senir, G. (2021), "Covid-19 Salgınında İnsani Yardım
Lojistiğinin ve Tedarik Zinciri Yönetiminin Önemi",
Fiscaoeconomia, 5(1), 296-308.*

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/202004291041929539-turkiyenin-koronavirus-ile-mucadele-icin-gonderdigi-tibbi-yardimlar-abdye-ulasti/>, Erişim Tarihi, 02.06.2020.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52459231>, Erişim Tarihi, 10.05.2020.